

In Nederland is langetermijnplanning heel gewoon als het om stedenbouw gaat. In China daarentegen worden nieuwbouwprojecten vaak zonder al te veel studie vooraf gerealiseerd. De 'ruimtelijke geschiedenis' wordt daardoor vaak in één klap weggevaagd. Toch leveren de snelle bouwplannen imposante steden op en lijkt er steeds meer aandacht te komen voor 'historie' en 'landschap'. Stedenbouwkundige Evelien Brandes laat haar licht schijnen over de ruimtelijke ontwikkelingen in Peking en Shanghai.

Stedenbouw in vogelvlucht

door Evelien Brandes

Kim Trouwborst

De Nederlandse stedenbouw, die bekendstaat als succesvol, heeft als kenmerk dat de ruimtelijke ontwikkelingen worden voorbereid door jarenlange studies. Planprocedures gaan gepaard met diverse toetsingskaders (milieu, veiligheid) en inspraak door veel partijen. Daarna worden de plannen in stappen van zo'n tien à twintig jaar uitgevoerd, meestal met de bedoeling om zeker minstens honderd jaar te blijven staan.

Hoe anders gaat dit in China. Hier worden nieuwe wijken binnen vijf jaar opgeleverd en worden stukken binnenstad in tien jaar compleet weggevaagd en vervangen door moderne nieuwbouw. Het woningaantal van metropolen zoals Shanghai (18 miljoen inwoners) groeit met ruim vijf procent per jaar. Dat komt neer op een productie van 200.000 woningen per jaar (ter vergelijking: Nederland bouwde in de naoorlogse groeiperiode 140.000 woningen per jaar, nu 70.000 per jaar). De groei van Shanghai is deels toe te schrijven aan de toename van het woonoppervlak per inwoner: van 4,5 m² per inwoner in 1990 naar gemiddeld 15 m² nu. Daarnaast zijn er in de afgelopen tijd grote stedelijke projecten totstandgekomen, zoals bijvoorbeeld de zweeftreinen.

Stadsringen en logische rasters

De ruimtelijke opbouw van de Chinese steden ziet er over het algemeen zeer goed gepland uit. De stad Peking bijvoorbeeld is opgebouwd uit een logisch raster – net zoals Romeinse, Spaanse en Amerikaanse steden – maar dan van een enorme maat en maaswijdte. Rond de rechthoekige 'binnenstad' in het centrum (2,8 km x 1,4 km), bestaande uit de Verboden Stad, het Beihai-park en aansluitend het beroemde Plein van de Hemelse Vrede (900 x 300 meter!), liggen in het raster de stadsringen. Deze hebben de vorm van grote ringwegen op flinke afstanden; inmiddels is de metropool aan de zevende ring toegekomen. De rechthoekige ruimten daartussen zijn opgevuld met bebouwing uit diverse bouwperiodes en van

allerlei aard. Grote instellingen en hoogbouw zijn gesitueerd langs enkele hoofdasen.

Shanghai bestaat meer uit een aaneengesloten bebouwd oppervlak aan de Huangpu-rivier die als grote open ruimte in de stad met de Bund (boulevard) en omgeving als centrum fungeert. De stad wordt doorsneden door verhoogde wegen van zo'n 20 meter hoogte; het stadsgekrioel loopt eronder door. Nieuwe hoogbouw kijkt op deze grootschalige infrastructuur uit. Aan de overzijde van de rivier is een centraal waterfront van multinationale kantoren verrezen. Voor de uitbreiding van deze metropool is een ring van groeikernen gepland.

Hoewel er kennelijk over stedenbouw niet zo uitgebreid wordt nagedacht als in Nederland, moet er wel degelijk een ruimtelijk planningsbeleid voor de lange termijn zijn. Aan allerlei milieueisen, zoals die in Nederland gelden, voldoen vele situaties echter niet; en er is naar verluidt geen sprake van enig democratisch overleg. Het merendeel komt dus zonder invloed van de bestaande bewoners tot stand, hoewel dat niet wil zeggen dat er geen goede stedelijke omgevingen worden ontwikkeld.

Er is sprake van een verrassende combinatie van stedenbouwkundige tradities en culturen: enerzijds is te zien dat de nieuwe ontwikkeling gepaard gaat met het kopiëren van het westerse stads- en wijkmodel. Dat heeft geleid tot patronen, architectuur en stedelijke ruimten die voor Europeanen heel herkenbaar zijn. Anderzijds zijn er typisch Chinese stadsvormen en openbare ruimten, met als voorbeeld de *lilongs* en *hutongs* (respectievelijk in Shanghai en Peking). Deze karakteristieke Chinese stadsstructuren zijn voor ons toch nog steeds redelijk overzichtelijk en hebben veelal een bepaalde visuele kwaliteit, hoewel soms onmiskenbaar verwaarloosd, primitief of te massaal. Chinese steden zijn heel anders dan steden als Caïro of Sao Paulo die wij als labyrintisch, ondoorgrondelijk en onveilig kunnen ervaren. Al met al zijn de Chinese steden

Peking is opgebouwd uit een logisch raster, net zoals Romeinse, Spaanse en Amerikaanse steden.

(nog) niet echt mooi. Maar ze zijn wel weergalooz imposant en bijzonder levendig, gastvrij en doorgaans prettig en veilig.

Hoogbouw met Chinese draken

In Shanghai wordt als uitbreiding, in de vorm van een satellietgebied ver voorbij Pudong, op de oostelijke oever van de Huangpu een Nederlands dorp gebouwd. Een nieuwbouwgebied naar ontwerp van de Nederlands-Indiase stedenbouwkundige Ballothra. Er is aan de buitenzijde veel water: sloten, dijken en een molen. De entree van de wijk (een ommuurd woonerf, zoals overal in de nieuwbouw van Shanghai) is aangezet met gekopieerde Nederlandse historische topstukken zoals Hofwijk (Voorburg), het Maritiem museum (Amsterdam) en de Leidse visbank, nagebouwd op een schaal van circa 80 procent van de ware grootte. Daarachter bevindt zich Vinex-achtige laagbouw.

Aan de overzijde van deze rivier is de wijk Pudong ontwikkeld, met de 450 meter hoge Jin Mao-toren van het Amerikaanse architectenbureau Skidmore Owings and Merrill (in Nederland bekend van de Marconitoren in Rotterdam en het Shellgebouw in Den Haag). Het is een soort Kop van Zuid, maar dan driemaal zo groot, bedoeld als representatieve locatie voor multinationals, met hoge gebouwen en een luxueus ingerichte omgeving. Hierin wordt de relatie van Shanghai met Rotterdam tastbaar, zowel logistiek via de havens als beleidsmatig in de stedenbouwkunde.

Renovatieplannen in de oude stad zijn in de jaren '90 totstandgekomen met medewerking van Rotterdam. Een renovatieproject van enkele straten met drie lagen bestaande woningbouw, van architect Ineke Hulshof, is uitgevoerd en wordt weer goed bewoond. Daarnaast heeft Shanghai indrukwekkende hoogbouwclaves. Woonstorens van 35 à 40 verdiepingen staan in een keurig vormgegeven en onderhouden gemeenschappelijke tuin met ondergrondse parkeergarages, een conciërgegebouw en tal van voorzieningen. Naar de straat toe afgeschermd met een hek en een rij laagbouw met de traditionele entrees aan de trottoirzijde.

Opvallend is de toegenomen aandacht in Shanghai voor het stadsbeeld. Dit is een reactie op de bouwwerken van de jaren '80, toen er onder streng communistisch regime veel goedkope huurflats werden gebouwd: rechthoekige dozen, platte, grijs afgewerkte daken, saai vierkante gaten als ramen en tegeltjes op de gevels. De huidige hoogbouw geeft een geheel nieuwe *skyline*. Deze heeft schuine, roodpannen dakafwerkingen, of topverdiepingen in Italiaanse of Griekse stijl. Onlangs rees de vraag of er Chinese opwippende daken op de hoogbouw moesten komen, gedecoreerd met draken!

De onbekende miljoenenstad Chongqing (16 miljoen inwoners in de stad, 34 miljoen in de stadsregio) ligt aan de Yangtse-rivier. De oversteek in het centrum wordt nog steeds gemaakt via een ➤

zeer aftandse kabelbaan. Naast deze verouderde infrastructuur wordt de stad onder andere gekenmerkt door een nieuwe monorailbaan en grote nieuwe winkel- en voorzieningencentra. In deze stad worden gigantische investeringen gedaan. Deze stad is overigens gehuld in een zo dichte wolk van vervuiling dat de zon er nooit echt schijnt.

Stadsparken in Peking

Peking is bezig met een gigantische groei van 9 naar 18 miljoen inwoners. Het is een enorme opgave om de groei 'duurzaam' – dat wil zeggen met behoud van identiteit, milieu en mobiliteitskwaliteit – in goede banen te leiden. Nederlandse ruimtelijke ordeningsmodellen spelen hier ook een rol. De stad Peking heeft diverse satellietsteden geprojecteerd. Daaronder is een *New Town* gepland nabij de luchthaven, waarvoor het advies van de Tsinghua Universiteit luidt om hier meer van te maken dan alleen een fabriek met grote aantallen arbeiderswoningbouw. Zij pleit voor een volwaardige stad met aandacht voor de groen-voorziening en waterstructuur, voor hoogwaardige werkgelegenheid met meer internationale kantoren, voor openbare ontmoetings- en uitgaanscentra en aantrekkelijke luxueuze woningbouw.

De uitbreiding van de hoofdstad leidt tot een toename van de ringwegen. Deze gaat gepaard met barrièrewerking op tal van plaatsen. De vraagstelling is nu: hoe te bouwen langs de snelweg, hoe te zorgen voor voetgangersoversteekplaatsen en hoe in de zone langs de snelweg gebouwen te maken met een open, publieke begane grond, zodat ook de straat hier veilig en aantrekkelijk blijft? Het is belangrijk om de omvangrijke kleinschalige bedrijvigheid, die zich veelal in de onderste verdieping aan de straat bevindt, intact te laten of nieuwe accommodatie te bieden. Het is zowel goed voor de lokale economie als voor het straatbeeld.

Voor architecten en stedenbouwers is Peking

'the place to work'. De economische vooruitgang leidt tot de ontwikkeling van een kantorenboulevard in de stad en de bouw van grote instellingen en kantoren daarlangs. Er worden enorme opdrachten vergeven aan internationaal bekende architecten zoals Herzog & Meuron, Zaha Hadid, en aan de Nederlandse Rem Koolhaas met een gebouw voor de Staatstelevisie.

Verder worden grootse bouw- en infrastructuurele projecten uitgevoerd voor de Olympische Spelen in 2008. De vraag is, hoe en waar kan de stad van dit enorme evenement gaan profiteren? Hoe krijgt men de vele bezoekers ook naar andere stadsdelen dan alleen de Olympische enclaves en de toeristische hoogten? De stad wordt daartoe gestimuleerd om te renoveren en te vernieuwen. Er wordt gewerkt aan een verbeterde infrastructuur van restaurants en hotels. Ook worden diverse *hutong*-wijken (hofjes), die doorgaans wel erg vervallen, klein en dichtgebouwd zijn, gerenoveerd en gerestaureerd. Daarnaast is er meer aandacht voor groen en landschap; in de vorm van meer aanleg van stadsparken, het ontwerpen van een meer lokale groene woonomgeving en de inpassing van ecologisch waardevolle structuren.

Terugkomend op wat in het algemeen als gemis wordt ervaren in de Chinese grote steden, namelijk historie en landschap, lijken deze zaken in de nieuwe plannen veel beter tot hun recht te komen. De samenwerking tussen Nederland en China leidt wat dit betreft tot nieuwe initiatieven. Zo is er op het gebied van stedenbouw en architectuur sprake van de vestiging van een dependance van het Berlage-Instituut in Peking. Voor de stedenbouw in China, in relatie tot Nederland, kan geconstateerd worden dat er over en weer nog heel veel te leren en te doen is. 友

Evelien Brandes is adviseur voor stedenbouw en planologie. Daarnaast doceert zij aan de Afdeling Stedenbouw van de Faculteit Bouwkunde TU Delft.

AcupunctuurHBO.nl

明雅圖書公司
MING YA CHINESE BOEKHANDEL

Geldersekade 105
1011 EM Amsterdam
www.mingyabooks.com

Tel: 020 6258330
Fax: 020 6205794
info@mingyabooks.com

HET VERHAAL ACHTER CHINESE KARAKTERS
chinese karakters uitgelegd

HET VERHAAL ACHTER CHINESE KARAKTERS
ISBN 90-72179-24-2 278 pag.
185 x 175 mm € 22,50

Een verzameling van strips introduceert op systematische wijze de vaakst voorkomende radicalen en de samenstelling waarin ze voorkomen, samen met karakters waarmee ze verwant zijn of waarmee ze in verband worden gebracht.

鸟 (鳥) niǎo vogel

鸟 鸟 鸟 鸟

鸟 鸟 鸟 鸟

Verkrijgbaar bij Ming Ya of uw boekhandel

Al uw **online**
China-informatie en
China-inkopen

www.geledraak.nl
& **www.zaiton.nl**

**Wilt u ook een
abonnement
op China Nu?**

bel 030 236 90 32 of
mail info@vnc-china.nl